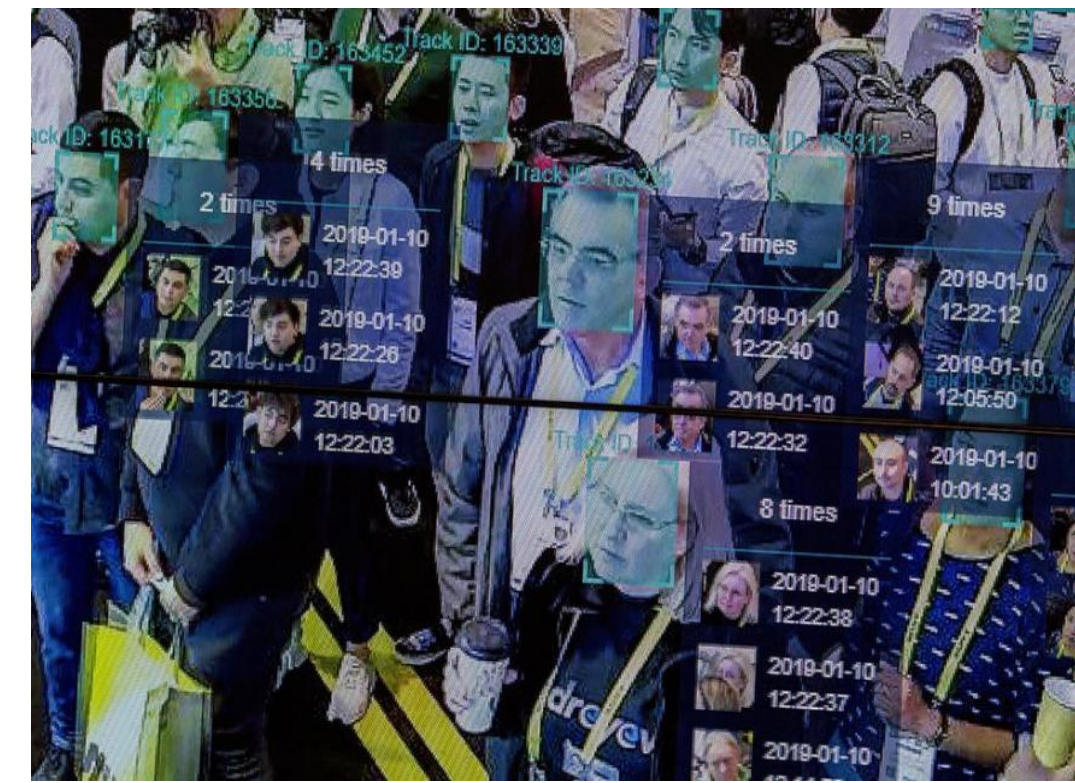

CEL OPRACOWANIA

Analiza orzecznictwa oraz literatury przedmiotu celem identyfikacji korzyści, wyzwań i zagrożeń związanych z wprowadzaniem nowych technologii do kryminalistyki na przykładzie wybranych metod, których praktyczne wykorzystanie wywołuje uzasadnione kontrowersje.

SYSTEM ROZPOZNAWANIA TWARZY

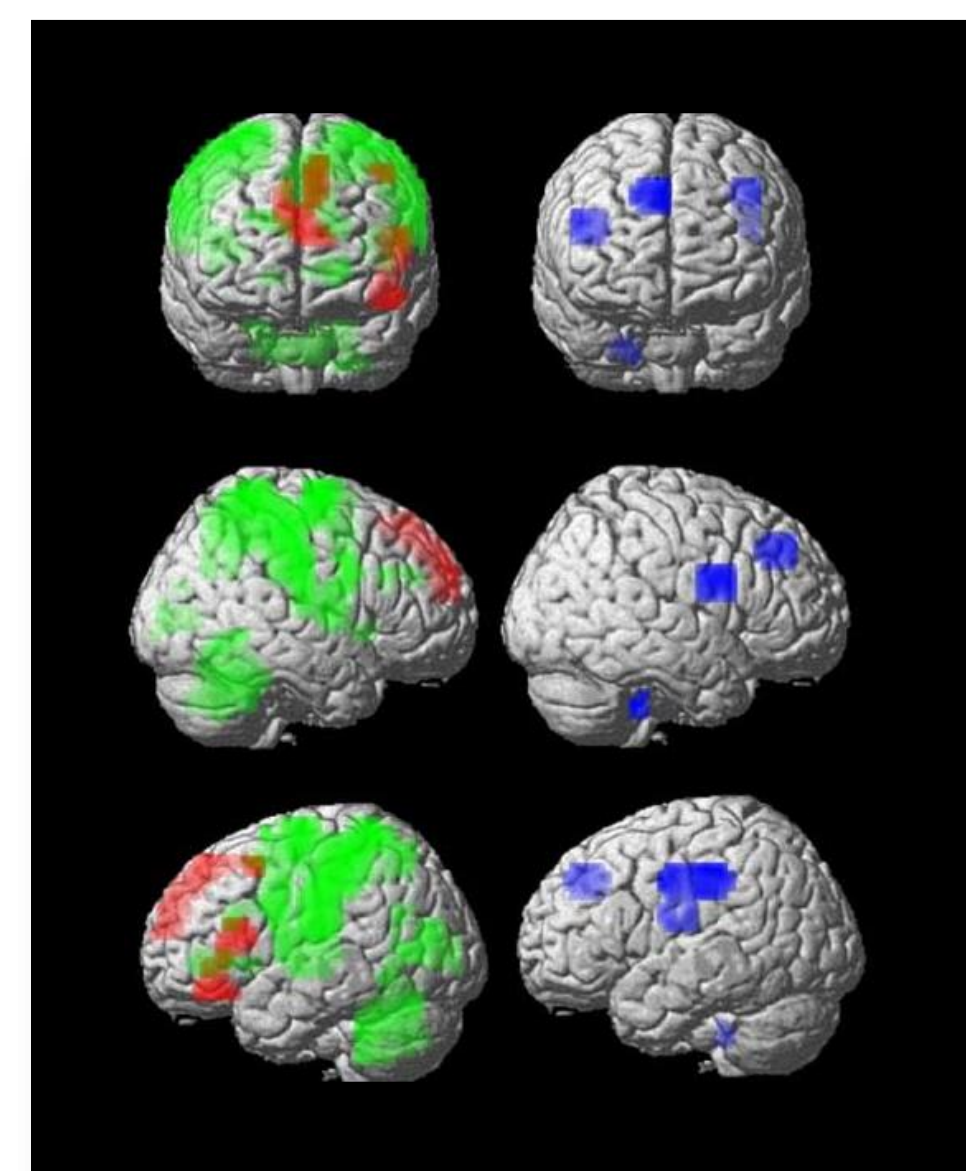
Systemy rozpoznawania twarzy polegają na automatycznym przetwarzaniu obrazów cyfrowych z wykorzystaniem algorytmów w celu weryfikacji, identyfikacji lub wykrycia osób. Badania wskazują na możliwość identyfikacji osoby noszącej maskę zasłaniającą usta i nos oraz znaczące zwiększenie potencjału wykryczego organów ścigania.

Rekomendacje i wytyczne powstałe na poziomie europejskim tworzą katalog zasad, które technologia powinna spełniać, aby mogła zostać dopuszczona do użytkowania. Podkreśla się, że działania algorytmów muszą być przejrzyste i wytłumaczalne, jednocześnie wskazując, że wiele obecnie stosowanych technologii w sposób nieproporcjonalnie błędnie identyfikuje i klasyfikuje osoby należące do określonych grup wiekowych, społecznych i etnicznych. Niepokojącym zjawiskiem jest wykorzystywanie przez organy ścigania prywatnych baz danych zawierających zdjęcia pozyskane w sposób nielegalny z mediów społecznościowych. Brytyjski Sąd Apelacyjny uznał stosowanie automatycznego rozpoznawania twarzy w czasie rzeczywistym za niezgodne z art. 8 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Wystawa Horizon Robotics w Las Vegas Convention Center, ukazująca działanie systemu automatycznego rozpoznawania twarzy w czasie rzeczywistym
źródło: D. McNew, Human Rights Watch, www.hrw.org

W konsekwencji istnieje konieczność opracowania ram prawnych i etycznych stosowania systemów automatycznego rozpoznawania twarzy przy uwzględnieniu zasady proporcjonalności, europejskiego dorobku naukowego w zakresie ochrony danych oraz praw człowieka, w tym prawa do prywatności.

1. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 6 października 2021 r. w sprawie sztucznej inteligencji w prawie karnym i jej stosowania przez policję i organy wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (2020/2016(INI))
2. *Guidelines on Facial Recognition*, Rada Europy, Komitet Konsultacyjny ds. Konwencji o Ochronie Osób w związku z Automatycznym Przetwarzaniem TP-D, 28 stycznia 2021 r.
3. *Bridges v Chief Constable of South Wales Police* [2020], the Court of Appeal, Case No. C1/2019/2670

FUNKCJONALNY REZONANS MAGNETYCZNY JAKO NASTĘPCA POLIGRAFU

Aktywność mózgu jest większa w trakcie kłamania niż mówienia prawdy, ponieważ kłamstwo wymaga większego zaangażowania zasobów poznawczych niż prawdomówność, a tym samym intensywniejszej pracy mózgu, w szczególności kory przedczołowej.

Kodeks postępowania karnego dopuszcza stosowanie środków technicznych mających na celu kontrolę nieświadomych reakcji organizmu w ramach dowodu z opinii biegłego (art. 199a kpk), jednak wprost zakazuje stosowania takich środków względem osoby przesłuchiwanej (art. 171 §5 pkt 2 kpk). Przyjmuje się, iż tak szeroka regulacja może objąć swoim zakresem również zastosowanie funkcjonalnego rezonansu magnetycznego.

Większość zastrzeżeń dotyczy faktu, iż procesy i technologie są niedostatecznie rozwinięte i poznane, a skuteczność metody waha się w granicach 71-90 %, co stanowi zbyt mały odsetek, aby wyniki mogły być uznane za dowód naukowy. Ponadto, rezultaty uzyskane z badań rezonansem magnetycznym są podatne na fałszowania celowe lub zależne od uwarunkowań konkretnej jednostki, podobnie jak badania poligraficzne.

1. United States of America v. L.A. Semrau, [2012] US Court of Appeals, File No. 12a0312p.06
2. E. Rusconi, T. Mitcher-Nissen, *Prospects of functional magnetic resonance imagining as lie detector*, *Frontiers in Human Neuroscience*, t. 7, 2013.
3. P. Lass, J. Sławek, E. Sitek, E. Szurowska, A. Zimmermann, *Obrazowanie diagnostyczne kłamstwa*, *Psychiatria Polska*, t. XLVII, 2013.

Widok 3D regionów podwyższonej aktywności podczas mówienia prawdy (kolor zielony) i kłamstw (kolor czerwony),

źródło: C. Davatzikos, K. Ruparel, Y. Fan, D. Shen, M. Acharyya, J. Loughhead, R. Gur, D. Langleben, *Classifying spatial patterns of brain activity with machine learning methods: Application to lie detection*, *NeuroImage*, t. 28 (3), 2005.

KRYMINALISTYCZNE FENOTYPOWANIE DNA

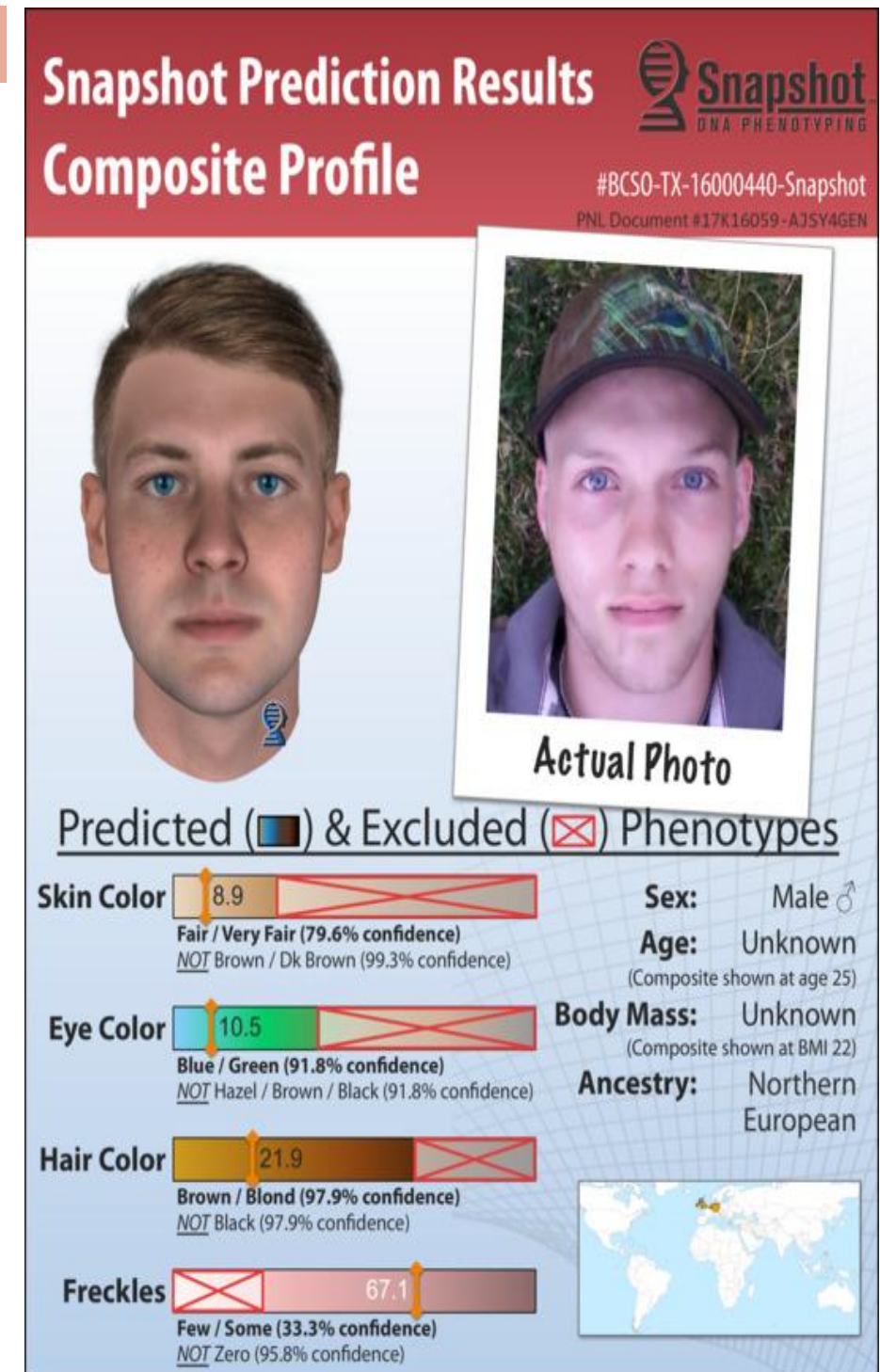
Metoda pozwala ustalić na podstawie analizy materiału biologicznego, który zabezpieczono na miejscu zdarzenia (pochodzącego od ofiary lub sprawcy przestępstwa) m.in. kolor oczu i skóry, wzrost i budowę ciała, kształt twarzoczaszki, kolor, kształt i dystrybucję włosów, płęć, pochodzenie biogeograficzne, wiek, a także genetyczne predyspozycje chorobowe, m.in. do Alzheimerza, schizofrenii, nowotworów, płasawicy Huntingtona.

Zwolennicy stosowania kryminalistycznego fenotypowania DNA w praktyce podkreślają, iż wyniki analizy istotnie pomogą organom ścigania w szybszym i efektywniejszym prowadzeniu postępowań przygotowawczych. Wśród problemów związanych ze stosowaniem metody wskazuje się ingerencję w prawo do ochrony życia prywatnego oraz prawo do niewiedzy, a także możliwość wykorzystania metody do profilowania rasowego. Kwestią sporną jest również nieprecyzyjność wyników, które bazują na prawdopodobieństwie oraz negatywny wpływ czynników środowiskowych na wygląd człowieka, co może rodzić nieścisłości interpretacyjne. Sceptycy podkreślają ponadto konieczność wykorzystania kodujących regionów genomu do analizy cech fenotypowych, co niesie za sobą obawy dotyczące przechowywania, przetwarzania i ochrony danych wrażliwych.

Ustawodawca niemiecki ograniczył możliwość stosowania przedmiotowej metody wyłącznie do określania płci, holenderski kodeks karny dopuszcza możliwość predykcji wyłącznie zewnętrznych cech fizycznych. W Stanach Zjednoczonych Ameryki w zależności od stanu, zezwala się na wykorzystywanie metody (Teksas) albo całkowicie zakazuje jej stosowania (Indiana, Wyoming, Rhode Island). Francuski Sąd Kasacyjny potwierdził legalność predykcji zewnętrznych cech morfologicznych nieznanego sprawcy przestępstwa, pomimo powszechnie przyjmowanej zasady niedopuszczalności stosowania kryminalistycznego fenotypowania DNA na terenie Republiki Francuskiej. W polskiej literaturze przedmiotu postuluje się uregulowanie stosowania metody w akcie prawnym o rangi ustawowej.

WNIOSKI:

Na podstawie analizy przypadku stwierdzono, iż naruszenie prawa do prywatności i prawa do niewiedzy, niedokładność i zawodność wyników, dyskryminacja, brak reguł określających przetwarzanie i przechowywanie danych są najczęściej pojawiającymi się zarzutami w stosunku do nowych technologii znajdujących zastosowanie w kryminalistyce. Zwolennicy wdrażania kontrowersyjnych metod do praktyki podkreślają konieczność dostarczenia organom ścigania nowych, efektywnych sposobów walki z przestępczością w celu przyspieszenia, ułatwienia postępowania. Mając na uwadze, iż sztuczna inteligencja może stać się stałym elementem ekosystemu sądownictwa karnego, postulowane jest przyjęcie moratorium na powszechne wykorzystywanie nowych technologii na potrzeby procesu karnego do czasu uregulowania podstaw i granic ich stosowania przy uwzględnieniu zasady proporcjonalności.

Zestawienie portretu stworzonego na podstawie analizy DNA pochodzącego ze śladu pozostawionego na miejscu zdarzenia oraz fotografii sprawcy
Źródło: www.snapshot.parabon-nanolabs.com

1. Samuel G., Prainsack B., *Societal, ethical, and regulatory dimensions of forensic DNA phenotyping*, Londyn 2019.
2. Wyrok nr 3280 z dnia 25 czerwca 2014 r. Sąd Kasacyjny Republiki Francuskiej, Izba Karna (*Cour de Cassation, Chambre criminelle - 13-87.493*).